

Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдняя школа №20 Г.Оршы"

**ПАЗАКЛАСНАЕ МЕРАПРЫЕМСТВА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ
ДЛЯ ВУЧНЯЎ 6 КЛАСАЎ "МАСКАРАД ЧАСЦІН МОВЫ"
(П'ЕСА-ГУЛЬНЯ)**

Падрыхтавала: настаўнік 1 катэгорыі

Крывец Ірына Іванаўна

Орша, 2018

Мэты мерапрыемства:

узнавіць веды шасцікласнікаў пра часціны мовы, што вывучалія ў папярэдніх класах, даць уяўленне пра незнаёмыя часціны мовы;
садзейнічаць фарміраванню ашчадных адносін да мовы і маўлення;
спрыяць фарміраванню культуры камунікацыі;
садзейнічаць развіццю творчых здольнасцей у дзяцей-удзельнікаў пастаноўкі; спрыяць усведамленню вучнямі неабходнасці атрымання трывалых ведаў як неабходнай умовы паспяховасці самарэалізацыі асобы.

Сцэнарый:

Марфалогія -адна з гаспадынь царства мовазнаўства.

Дзесяць Невядомых (асобы ў масках), і, нарэшце будуць выступаць у ролі розных часцін мовы.

Прысутныя ў зале.

Перад закрытай заслонкай падымаецца на сцэну Марфалогія. Аглядаецца-шукае кагосьці. Углядаецца ў залу.

Марфалогія. Не відаць... Мае дзеці, часціны мовы, казалі, што ў іх сёння будзе свята. Я прыйшла паглядзець. Але чамусьці нікога з іх не знаходжу. (Да прысутных.) Прабачце, ці не бачылі вы іх?

Прысутныя. Не, не бачылі. Тут іх няма.

Марфалогія. Дзе ж яны? Можа там? (Адхінае край заслоны, і яна расхінаецца. У глыбіні сцэны купкай стаяць дзесяць невядомых. Яны жэстыкулююць, як бы аб чымсьці спрачаюцца.) Вось дзе яны! (З дакорам.) Вы чаго гэта пахаваліся ад добрых людзей? І чаму ў такіх дзівацкіх балахонах?

Невядомыя. Мы наважыліся правесці для тутэйшых школьнікаў вясёлы ранішнік...або вечар...ну, такое займальнае свята Мовы...з рознымі гульнямі, жартамі... Мы так рыхтаваліся!

Марфалогія. Дык што ж вы тут закрыліся, калі там (паказвае рукой на прысутных) вас даўно чакаюць? Пара пачынаць! Толькі чаму ўсё-такі вашы касцюмы нейкія...не святочныя зусім...

Невядомыя. Гэта мы па вуліцы толькі так...каб не пазналі... У нас ёсць саяточныя...Дарэмна толькі мы іх рабілі...эх! Мы сабраліся пайсці адсюль - зараз жа!

Марфалогія. Але чаму?! Што тут здарылася з вамі?

Невядомыя. Нас тут зусім не ведаюць... нават не паважаюць..Ды гавораць

неяк не па-людску...

Марфалогія. Не можа быць! Ці не памыляецеся вы?

Невядомыя. Не-не! Зусім не! Калі ўвайшлі, то запыталі ў адной дзяўчынкі, як прайсці ў залу... Спачатку павіталіся!.. Так... Дык яна паказала на стоць, выгукнула: "Чао, кадры!" і пайшла... Мы не зразумелі ...ані-ні!.. і папыталі, дзе тут зала, у хлопчыка, а ён тыцнуў убок пальцам: "Хіляй туды!"- а сам пабег у другі бок.

Марфалогія. Трэба было спытаць у дзяжурных, пашукаць іх...

Невядомыя. А яны самі падышлі і запыталі, што нам тут трэба. Мы ... сказалі, што збіраемся тут правесці цікавыя гульні, а адна... а яна такое сказала!

Марфалогія. Што яна сказала?

Невядомыя. Сказала (пауза)...

Марфалогія. Ну?

Невядомыя. Сказала а-бал—дзець\ І другія закрычалі: "Законна! Балдзець будзем!"- і пабеглі..., а мы за імі... Мы спалохаліся, што яны пахварэлі...на галаву (круціць пальцам каля скроні)...і вось папалі сюды...

Марфалогія. Так, непрыемная гісторыя. Вельмі сумны факт. ..(Да прысутных абурана). Няўжо некаторыя яшчэ не разумеюць, што калечыць мову таксама недапушчальна, як і калечыць жывую істоту?! (З дакорам.) Няўжо так цяжка, з безлічы слоў нашай багатай мовы выбраць патрэбныя, каб выказаць ясна думку? Няўжо не ўмеюць...

Невядомыя. Не столькі не ўмеюць, колькі не хочуць... лянуюцца... абмяжоўваюцца агрызкамі чужамоўных слоў...або недарэчнасцямі, пустышкамі, знешне падобнымі на словы! Так што лепш мы пойдзем адсюль...Якія тут гульні... калі мы тут лішнія...непатрэбныя!

Марфалогія. Пачакайце. Падумаіце: вас пакрыўдзілі некалькі чалавек, а тут (абводзіць жэстам і позіркам залу) - паглядзіце колькі! Не верыцца мне, што мы з вамі ім не патрэбныя. А давайце запытаем. (Звяртаецца да прысутных у зале.) Як вы мяркуеце: патрэбны вам часціны мовы або не? Каму не патрэбныя - падыміце руку. Дзякуй. (Да Невядомых.) Дык як, пойдзеце адсюль ці застанецеся?

Незнаёмыя. Мы... Я (Глядзіць на таварышаў)...вядома ж застаёмся!

Абавязкова! Ды мы з радасцю...Ура!

Марфалогія. То і добра. Толькі я прапаную вось што (ідзе на авансцэну, звяртаецца ў залу): мы з вамі не ведаем, хто яны (паказвае). Але ведаем, што іх пакрыўдзілі тыя, хто не шануе мову. Каб суцешыць гэтых Невядомых, пазнаем іх, адгадаем, хто яны. І тады яны скінуць свае непрыгожыя балахоны, і будуць гульні, загадкі, жарты - усё, што яны збіраліся тут рабіць. Згода? (Да масак.) А вы?

Невядомыя (шэпчуцца, потым адзін адказвае). Пры ўмове, што і наша Марфалогія прыме ўдзел.

Марфалогія. З задавальненнем. Значыць пачынаем?Хто першы?

Невядомы. Я.

Марфалогія. Хто ты, маска?

Маска. Спытай мяне:

Хто ці што гэта-

І дам я назвы ўсім прадметам.

Марфалогія. Дык хто ж ён?

Прысутныя. Назоўнік!

Назоўнік здымае балахон-пад ім прыгожы касцюм, а таксама здымае з твару маску}. Правільна. Я - Назоўнік. Вы мяне назвалі, але ж ці ведаеце мяне? З якімі назоўнікамі вы маеце справу раніцай?

Прысутныя (называюць "ранішня" назоўнікі): раніца, будзільнік, прывітанне, зарадка, мыла і інш.

Назоўнік. Дастаткова. А "дзённыя"? Хопіць, хопіць. Цяпер назавіце "вячэрнія". Вельмі добра. А якая часціна мовы бялізна? А чарніла? Да якіх жа слоў падыходзяць гэтыя назоўнікі?. Так, да слоў **белы і чорны**. (Бярэ за руку і выводзіць на сцэну аднаго з Невядомых.) Цяпер мой брат будзе гаварыць з вамі.

Маска.

Я аздабляю нашу мову:

Даю прыметы розным словам.

Марфалогія. Пазналі?

Прысутныя. Прыметнік!

Прыметнік. Так, я - Прыметнік. Мы з братам назоўнікам часта разам працуем. Возьмем, напрыклад, слова лёгкі. З якім назоўнікам вы мяне зможаце паставіць побач? (Слухае адказы). А колькі прымет вы зможаце знайсці да слова вучань?

Адна з масак (падыходзіць да Прыметніка). Прабач! Тут я вымушаны ўмяшацца. (Да прысутных.) Вы зразумелі чаму? Не ўсе зразумелі. Тады спачатку адгадайце хто я.

Аб сабе сказаць хачу,

усё на свеце я лічу.

Дык хто я? (Прыслухоўваецца. Здымае балахон і маску.) Правільна. Лічэбнік. Я перапыніў...

Прыметнік... І правільна, што перапыніў: Я павінен быў ужыць іншае слова - не колькі прымет, а якія прыметы. (У залу.) Мой брат вельмі дакладны, яму - каб парадак поўны быў, усё на месцы, улічана. Вельмі добрая рыса характару!

Лічэбнік. Калі зайшло пра характар, то маю пытанне да тых, у характары якіх ёсць такія рысы як стараннасць, цікаўнасць, адказнасць за вучобу. Якія лічбы ставіць настаўнік у іх дзённік? Рады за вас. А якім я бываю на ўроках матэматыкі?

Прысутныя. Цэлым, дробавым і г.д.

Лічэбнік. Вы ўсе малайцы! (Да Лічэбніка набліжаецца Незнаёмы).

Невядомы. Усе - ну проста ўсе! - увесь час успамінаюць мяне. Не магу я больш стаяць убаку ад размовы.

Лічэбнік. Хіба я цябе ўспамінаў?

Марфалогія. І ты, і я, астатнія - ніхто без яго не абыдзецца. (Абдымае Невядомага за плечы і робіць з ім некадкі крокаў да авансэны.) Ты ў нас самы працавіты, ці не так?

Невядомы.

Маю некадкі ў мове нагрузак патрэбных:

Замяняю Назоўнік, Прыметнік, Лічэбнік.

Марфалогія. Значыць ён...

Прысутныя. Займеннік.

Займеннік. Гэты самы. (Здымае балахон, маску). Дзякуй, што пазналі. Мяне няцяжка пазнаць. І зусім я не самы працавіты. Як усе. Праўда, мяне часам прымушаюць працаваць там, дзе я зусім не патрэбен. Вось мяркуйце самі. Адзін вучань напісаў; "Дзед сустрэў ваўка, але ён яго не спалохаўся". Што скажаце? (Слухае адказы з залы). Так, невядома, хто не спалохаўся: дзед ці воўк. Як жа трэба? А вось яшчэ прыклад з адказу вучаніцы: "Колас, ён рана пачаў пісаць свае вершы" - усё тут правільна? Так, ён лішняе. Я магу толькі змяніць Назоўнік, калгі яму зашмат работы, а навошта стаяць без справы каля яго? І ўсё? Ага, свае - не патрэбнае слова, бо (усміхаецца) чужых жа вершаў Колас не пісаў.

Да Займенніка хутка падыходзіць Маска і яшчэ на хаду пачынае гаварыць.

Маска. Не пісаў, не пісаў... Бачу надышла і мая чарга.

Займеннік. Ну, нарэшце ты прыйшоў-даўно чакаю! Бачыш, браце, хоць я і Займеннік, а без цябе-нік...

Маска. Што ж, гэта мая работа.

Папрасіць і загадаць магу,

Вызначыць вам час дапамагу.

А калі з Займеннікам стаю,

То асобу лёгка пазнаю.

Займеннік. Здагадаліся, хто ён? Правільна. (Да дзеяслова, пакуль той здымае балахон.) Братка Дзеяслоў, як ты вызначаеш час -разумею: што было, што будзе... А вось як асобу вызначаеш?

Дзеяслоў. Скажы, што ты зараз робіш?

Займеннік. Я? размаўляю з табою... а, здагадаўся: ты - размаўляеш са мною, значыць- мы размаўляем (да прысутных) -вы... Хто там сказаў размаўляецца? Так вы пра нас скажаце. А пра сябе?

Марфалогія. Вось як дапамагаюць адзін аднаму **Займеннік і Дзеяслоў**. А ведаеце, што пра дзеяслоў яшчэ гавораць? Без яго стаяць часціны мовы...

Дзеяслоў (падхоплівае). Я прыду...

Назоўнік, Прыметнік, Лічэбнік, Займеннік (разам)...усе рухацца гатовы! (Разам з Дзеясловам і Марфалогіяй утвараюць кола, кружацца).

Маска (ідзе да іх, праскоквае ў круг). Ціха! Хопіць, браткі. Танцы будуць пазней. (Бярэ за рукі Прыметнік і Дзеяслоў, выходзіць з імі на авансцэну.)

Сваёй я формы не змяняю.

Заўсёды я абазначаю

Прымету дзеяння і стану-

Як з Дзеясловам побач стану.

А як з Прыметнікам-то гэта

Ўжо будзе якасці прымета.

Ствараюся ад розных слоў я

І называюся...

Прысутныя. Прыслоўе!

Прыслоўе. Цудоўна! (Скідаючы балахон.) Сваёй я формы не змяняю-гэта так: я - нязменная часціна мовы. Але ёсць выключэнне: адна з маіх форм у сённяшняя зменная - крышачку непаслухмяная. Якая? Ну, смялей, гучней! Так, ёсць ступені параўнання. Праверым? Я скажу гучна, а вы ўсе?.. Яно і відаць. Нас тут мала на сцэне, а вас. Больш. Сямёрка - добра, а Дзясятка, лепш! (Падзывае жэстам Лічэбнік, нешта шэпча яму.)

Лічэбнік. Дзесяць памылак ў дыктанце - тэта колькі?

Прыслоўе. Правільна. Многа. Нават -занадта. А...

Лічэбнік... а дзесяць дзён канікул кожны месяц?

Прыслоўе (смяецца). Бач! Мала ім! Калі ж тады працаваць?

Назоўнік (падыходзіць да іх). А давайце зараз трохі папрацуем. Мы будзем называць словы, а вы - канчаткі ў іх. Ну, напрыклад, у слове работа -які канчатак? Турбота? Сонца?

Прыслоўе. Бясконца?(дакорліва ківае галавою). Я ж нязменны, значыць, канчатка не маю, а некаторыя знайшлі-такі тое, чаго не бывае.

Назоўнік. Гэта яны не падумаўшы. Давайце яшчэ. Рана?

Прыслоўе. Старанна? Ай-яй! Зноў нехта канчатак знайшоў!

Займеннік. Можа я ім падкажу?

Марфалогія. Але ж падказваць нельга! Падказка- выйсце несумленнае.

Займеннік. Звычайна так. Але мая падказка нікога не падмане і шкоды не гтрынясе.
(Да прысутных). Вы ў такім разе пра мяне ўспомніце, адгаведнае пытанне пастаўце.
(Назоўніку). Дай яшчэ прыклад.

Назоўнік. Страва.

Займеннік. Пытанне? Прааільна. Што? Канчатак? (Прыслоўю) Твой прыклад.

Прыслоўе. Справа...не, лепш направа. Канчатак? Правільна, няма.

Займеннік. А чаму ты паправіўся?

Назоўнік. Дазволь я растлумачу. А можа вы здагадаліся? Правільна. Слова справа можа быць і назоўнікам, і...

Прыслоўе. Прыслоўем...

Займеннік. А адрозніць можна таксама па пытанню. Ты стаіш ад мяне дзе?

Прыслоўе. Справа. Канчатка няма . Толькі суфікс.

Займеннік. Правесці сёння гульні-гэта наша-што? Справа.

Назоўнік (да прысутных). Канчатак?

Марфалогія. Гульні, безумоўна, хутка будуць. Але ці не забыліся вы пра сваіх малодшых братоў?

Назоўнік. Ні ў якім разе.! Вось з гэтым браткам мы амаль ніколі разлучаемся. (Да адной з масак). Нават імёны ў нас з табою падобныя.

Маска. Так, сугучныя. Але ж ты галоўны ў нашай дружбе, бо

Кароценькі, нязменны я, службовы-

Дапамагу змяняць па склонах словы.

Назоўнік. Вы пазналі? Гэта... (Кладзе руку на плячо другой маскі.) А ты...

Маска.

Я нічога не абазначаю,

Толькі сказы, словы я злучаю.

Пазналі мяне? Правільна! Я-Злучнік. (Да іх падыходзіць яшчэ Маска).

Маска. Як хутка вас пазналі. А ці пазнаюць мяне? Ці памятаюць, што

Спытаць, адмовіцца, здзівіцца

Дапамагу ім я-...

(Запытальна глядзіць у залу)

Прысутныя. Часціца!

Часціца. Вось разумнікі! Не падвялі! Пазналі! Пospехаў і перамог вам у гульнях!

Часціны мовы выходзяць на авансцэну, становяцца ў рад, запытальна пазіраюць на марфалогію, пара, маўляў, пачынаць гудьні. Але яна не рухаецца з месца. Паглядае то на іх, то на прысутных. Пауза.

Марфалогія. Вы лічаце, што ўсё ў парадку?

Лічабнік (ыходзіць}. Здаецца тут я патрэбен. Не, не ўсё ў парадку. Няма ж яшчэ... (Знакам просіць прысутных адказаць).

Невядомы (выбягае з-за кулісаў). Ёсць я, ёсць-тут во! У зале быў. Ух, як там рады, што ведаюць вас усіх! Разумныя о-го-го!

Марфалогія. А, вось і ты! Марш уперад, сюды – паглядзі, ці ведаюць яны цябе.

Што скажаш?

Невядомы.

Каб радасць выказаць ці гнеў,

Заўсёды клічце вы мяне!

Бо я такі! -бо я адразу

Надам пачуцці вашым словам!

Хто я? А? Пазналі? - (Скідае балахон. Становіцца ў рад апошнім.)

Марфалогія. Правільна. Гэта Выклічнік. Вось цяпер, сапраўды, усё ў парадку. Усе на месцы. Чакайце нас да сябе на ўрокі з гульнямі, віктарынамі, цікавымі заданнямі!

Трывалых вам ведаў па граматыцы і глыбокай павагі да нашай роднай мовы!